

Jiva

- Lidepla kom basa fo nove jengun-lingwas
- "Un-ney kitaba" bay L.Zamenhof
- Festa om Jungwo-ney Novyar
- Pa lidepla om lidepla-gramatika
- "Vesna lai!"
- Komiksa "Aventuras de Kwadrakin"

Namastee, kare lekti-sha!

Pa dey 12 mes 4 yar 1961 eventi un-ney kosmoflaisa de jen. Toy jen es Yuri Gagarin. Walaa ta-ney saje worda.

Me he sirkumflai Arda pa kosmike ship to satelita e me he vidi ke nuy planeta es gro-jamile. Jenta, hay nu kipi sey jamilitaa e mah-pyu it, bu destrukti it!
Yuri Gagarin

Когда в Землю в
корабле - спутнике, я увидел,
как прекрасна наука маневра.
Но же, будем хранить и приводить
наши земные красоты, а не пыфы-
навыки! —
Tanganyika

Kom sempre, oli yur leta e makala gei swaagati. Also skribi ba kwo yu yao e sendi it a nu to redaktitim de "Jiva" via FasKitaba o via Lideplasait.

Gro-hao lekting!

Lidepla-sait: <http://lidepla.org>

Lidepla in FasKitaba: <https://www.facebook.com/groups/lidepla>

Lidepla in VK: <http://vk.com/lingwa>

Lidepla in LJ: <http://lingwadeplaneta.livejournal.com>

Lidepla kom basa fo nove jengun-lingwas

Sikom exista de lidepla es yo jan-ney pyu-meno chaurem, oni zai begin kreati nove proyekta de jengun-lingwa basen on lidepla. Nu koni pluri tal proyekta, bat nu sal mensioni sol dwa la, bikos pluri otre (pa exempla, la de nuy amiga Robert Winter) es yo kwiten, tanto ke nu jan.

Un interes-ney lingwa-proyekta basen on lidepla es NOVBASA bay Elia Ansaloni. Autor de novbasa skribi:

«Lingwa de Planeta, oda Lidepla, es worldlang (munda-surseen lingwa) kreaten bay ti Dmitri Ivanov dirigi na grupa. Es un de jengun-lingwas kel interesi me zuy e kel es sursa de inspira fo novbasa.

Inter diverse proyektas ke me gwo vidi til nau it es shayad zuy balansen. Un de it-ney zuy hao osobitaa es ke it importi worda fon mucho lingwa (bu sol fon westeuropike bat yoshi fon arabi, farsi, hindi, ruski, putunhua) e pa same taim it es muy fasile. Oni selekti wordas tak ke li es kurte e sin mushkile konsonanta-grupa. Yoshi, gramatika es ga simple.»

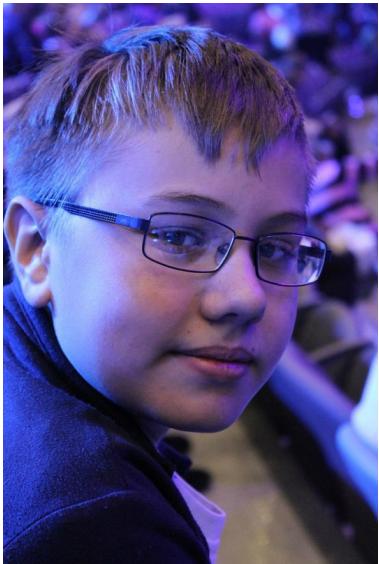
Nu joi al adi ke un otre sursa de inspira fo novbasa bin lingwa bay nuy amiga Olivier Simon, to sambasa (Sambahsa).

Exempla-ki de frasa pa novbasa:

«Me ha bina un hvan dom.» – Me he bildi un hwan dom.

Yoshi un lingwa-proyekta basen on lidepla es DIOGEN-LINGWO bay Mihail Malahovski. Mihail es haishi ga yunge, bat ta es sagarma de jengun-lingwas, tanto ke oni mog vidi-samaji. Autor de diogen-lingwo he skribi in nuy VK-grupa:

«Por swa-nej interes me he begin kreati diogen-lingwo, lo kel signifi “munda-nej lingwa”. Me bu jan way me he nami it tak, wel, hay to bi tak. Sey lingwa es basen on inglisch, espaniol, doiche, ruski, putunhua e lidepla. Me gro-pri lidepla e me trai sekwi it-nej exempla. It es jamile e harmonike, yoshi es aika fasile fo kway lerna. Me he pren fon lidepla aika mucho worda e gramatika-regula.»

Exempla-ki de frasa pa diogen-lingwo:

«Big graasias, i me wish lak tu yus!» - Gro-shukran, e me tamani fortuna a yu oli!

Nu tamani sukses a oli lingwa-zwoer!

"Un-nej kitaba" bay L.Zamenhof

Nu jan ya ke maiste jen kel fai interes om lidepla, li hev koy jansa de esperanto, oftem es ya hao jansa. Yedoh toshi ye lidepla-shwoer kel bu shwo pa esperanto. Also nu yao rakonti idyen om sey lingwa (obwol nu gwo mensioni it yo plurives in bifoo-nej chuka de "Jiva").

Nu proposi ke yu lekti kelke fragmenta (zuy interes-nej la, segun nu) de «Un-nej kitaba» bay Zamenhof to autor de esperanto lingwa. Sembli a nu ke mucho idea de Zamenhof es prave e ke nu toshi he realisi li in lidepla, bat kaulu-yen nau-nej situasion in munda — it farki ya fon la de 19-nej sekla.

Den sey kitabakin, oni ve pren it shayad kun nofida, kun preduma om majbur lekti om koy utopia kel neva mog realifi. Por se hi bifoo olo me pregi ke lekti-sha mah-wek sey preduma e trati ofri-nej dela gambirem e kritikem.

Me bu sal shwo mucho om kwanto muhim fo ol jenley to wud bi, si oni wud hev un internasjonej lingwa, rekoni-nej bay oli. Lingwa kel wud perteni a ol munda, al bu perteni osobem a nul jenmin. Tanto mucho taim e eforta oni dai a lerni garibe lingwas, yedoh olosam, al chu janmalanda, oni pinchanem bu mog komuniki kun sirkum-jenta. [...] Wan kel gwo jivi in urba do farke mutu-luchi-she nasiones, ta sin duba gwo senti kwanto gro-utile wud bi internasjonej lingwa fo jenley: sin intrusi hom-jiwa de kada jenmin, it

wud mog bi lingwa de stata e de sosietaa, amini in landas do farke-lingwa-ney populasion. [..] Siyu gwo dumi om se olo vaika un ves, yu konsenti ya ke nul kurban wud bi tro si oni wud mog pai ol-jenley-ney lingwa. Por se hi kada, iven zuy feble, traisa relatem sey dela meriti atenta. Sey dela den kel me ofri nau a lekti-publika, me he dai a it may zuy hao yares; me nadi ke, por muhimtaa de ol dela, lekti-sha yao-shem sal dediki a it idyen sabra e sal lekti ofri-ney kitabakin atentem til fin.

[..]

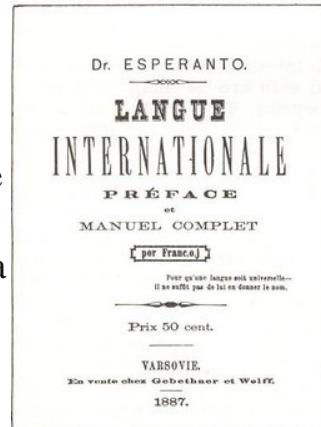
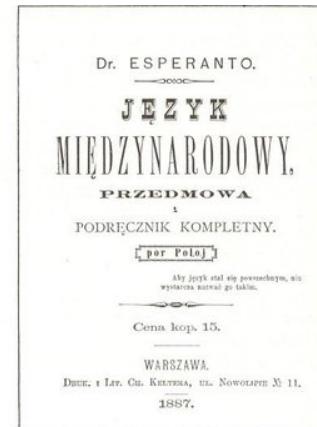
Ti treba resolvi na zuy muhim taska bin tal:

I) ke lingwa bi gro-fasile, tal ke oni mog lerni it al kwasi plei.

II) ke kadawan, afte lerni sey lingwa, wud mog tuy yusi it fo komuniki kun jenta do farke nasion, bu muhimi ob munda ve rekoni sey lingwa o non, ob ve ye mucho shwoer o non, - to es ke lingwa, tuy depos beginsa e dank a it-ney inen-ney organisa, wud mog servi kom reale media do internasion-ney komunika.

III) findi dao fo superi egalsenta de munda, dabe mah it zuy sun possible begin «en masse» yusi ofri-ney lingwa kom vere jivi-she lingwa, bu kun klef in handa e bu sol al gro-nida.

[..]

I.

Den un-ney taska, me resolvi it tak:

a) Me simplisi gramatika til nokredibilitaa, pa un taraf al lyu spiritu de reale jivi-she lingwas, dabe oni mog fasilem lerni it, e pa otre taraf al bu yoksuni lingwa de klaritaa, exaktitaa e flexibilitaa, ni tanikem. Ol gramatika, oni mog lerni it perfektem in un ora. Kadawan samaji ya, kwanto gran es levifa ke lingwa pai por tal gramatika.

b) Me two regula de wordaderiva e por se mah-ye gro-gran ekonomia de ti oni majbur lerni na wordas, al bu sol bu yoksuni lingwa de richitaa, bat kontrem, al two it pyu riche kem zuy riche jivi-she lingwas, dank a posiblita de two mucho nove worda fon un la e de expresi oli posible signifa-nuansa. Den se me ateni bay introducti diverse prefixa e infixa, al yusi kel oni mog derivi diverse otre worda, sin nidi lerni li. (Fo byentaa sey prefixas e infixas gei trati kom nodepende wordas, kom tal li es listen in lexikon.) Pa exempla:

1) Prefixa «mal» signifi kontrakosa; ergo, al jan worda «karim» («bon,a»), nu pa selfa mog ya derivi worda «dushte» («mal,bon,a»), e exista de aparte worda fo «dushte» es buniden. «Alt,a» gao - «mal,alt,a» nise; «estim,i» respekti - «mal,estim,i» bichi, etf. Ergo, afte lerni un hi worda «mal», nu es librisen fon lerni menga de wordas, kom pa exempla «twerde» (al jan «mole»), «lenge», «lao», «gande», «dale», «povre», «tumita», «nohonor», «nichen»,

«heni», «damni», etf.

2) Infixa «in» signifi feminum; ergo, al jan «brata» («frat,o»), nu pa selfa mog derivi «sista» («frat,in,o»); patra «patr,o» - mata «patr,in,o». Ergo, buniden yo es worda «oma», «docha», «dulhina», «gela», «kokina», «govina», etf.

3) Infixa «il» signifi tul fo koy akta. Pa exempla «tranĉ,i» kati - «tranĉ,il,o» sakin; buniden es «kanga», «acha», «glok», «pluga», «sketa», etf.

4) E simile las (sirke 50).

Krome to, generale regula es ke oli worda kel he bikam yo internasion-ney (to es tak namen «garibe» worda), in internasion-ney lingwa li resti sin shanja, al pai sol internasion-ney ortografia. [..]

Dank a mensionen regula e yoshi a kelke otre treta de lingwa, om kel oni bu nidi expansi hir, lingwa bikam gro-fasile, e ol lerni-gunsa es sol tu lerni sirke 900 worda (inklusi-yen oli gramatika-finika, prefixa e infixa), fon keles, segun sertene regula, sin tro-nej dota e eforta, oni mog derivi oli worda e expresa ke oni nidi in pinchan kada-dey-ney jiva. (Yedoh iven sey 900 worda es selekten tak ke fo vaika tanikem talim-ney jen tu lerni li es ya gro-fasile.) Also fo lerni sey lingwa sonore, riche e klare fo ol munda, oni nidi bu kelke yar, kom fo otre lingwas, bat sufi ya sol kelke dey.

II.

Den dwa-ney taska, me resolvi it tak:

a) Me introdukti fule divida de oli nosion inu nodepende wordas, also ol lingwa fa-komponi sol aus noshanjen wordas, e bu aus wordas in farke gramatika-forma. [..] Resulta de tal lingwa-organisa es ke olo ke yu skribi pa internasion-ney

lingwa ve bi tuy exaktem samajen (kun klefa o iven sin it) bay eniwan, iven si ta bu sol bu he lerni gramatika, bat iven bu he audi om sey-lingwa-ney exista. Walaa exempla:

Me geti a Rusia, al bu jan ni un ruski worda; me nidi komuniki kun koywan, ewalaa me skribi on koy papir-ki pa libre internasion-ney lingwa lo tal:

Mi ne sci'as kie mi las'is la baston'o'n; ĉu vi ĝi'n ne vid'is?

Me dai a may kunshwoer den internasion-ruski lexikon e diki a ta den beginsa, wo ye frasa do gran letra: «Den olo skriben pa internasion-ney lingwa oni mog samaji al yusi sey lexikon. Wordas kel komponi un nosion fa-skribi pa huntanta, bat fa-separi bay reka-ki; pa exempla worda «frat,in,o» komponi un nosion, bat es formen aus tri farke worda, den kada de kel treba shuki apartem». Si may kunshwoer bu gwo audi om internasion-ney lingwa, ta ve un-nem mah-gran okos, bat poy ve pren may papir-ki, beshuki lexikon e findi lo sekwe:

Mi (me) ne (bu) sci (jan) as (maini nau-taim) kie (wo) mi (me) las (lyu) is (maini wek-taim) la (artikla) baston (stik) o (maini kwo-worda) n (maini den) ĉu (ob) vi (yu) ĝi (it) n (maini den) ne (bu) vid (vidi) is (maini wek-taim)?

Also toy ruski jen ve samaji klarem to ke me yao fon ta. Si ta ve yao jawabi, dan me diki a ta den ruski-internasion-ney lexikon, pa beginsa de kel ye printen frasa: «Si yu yao expresi koysa pa internasion-ney lingwa, yusi ba sey lexikon, al shuki den worda in lexikon selfa, e den gramatika-finika in gramatika-suplementa». [..] Bu treba shwo ya ke pa otre lingwa kun ti bu koni toy lingwa na wan yu bu wud mog komuniki iven al yusi zuy hao lexikon, bikos fo janmog yusi lexikon de eni existi-she lingwa treba un-nem vaika idyen jan toy lingwa.

Festa om Jungwo-ney Novyar

Svetlana fon Vladivostok (Rusia) es hostina de kindapleilok namen "Vila Kokina". Bu es ouran-ney nam: es ya nam de vila, deskriben in kitaba om Peppi-longe-sok, bay Astrid Lindgren.

Oni ga bu mog fa-enoi pa toy pleilok! Walaa Svetlana-ney rakonta om komo oni festi-te Jungwo-ney Novyar pa vila.

In mes-dwa Jungwo-ney Nove yar begin. Nu jivi ga blisem a Jungwo, also nu fai gro-interes om Jungwo-jenta-ney kultura e tradision.

Jungwo-jenta festi Nove yar wen nove luna apari in skay. Festa duri petshi dey.

Pa un sitdi me aranji festa fo kinda pa pleilok "Vila Kokina". Oni shwo ke Jungwo-jenta festi Nove yar kun mucho shum, bikos shum hi mah-wek olo bade e dushte. Segun shum ke ye pa vila pa toy sitdi, nu ve hev ga hao e kalme yar!

Un-nem me rakonti a kindas komo oni festi Nove yar in Jungwo e om 12-yar-sikla do animal to yar-simbol. Kindas iven en-jan komo shwo swasti pa han-lingwa.

Afte se oli "Jungwo-jen", 12 la, go a gunshamba fo zwo osobe Jungwo-shapa fo swa.

Poy oli onpon toy shapa, e nu fai spektakla-si om hu es Lung

(Jungwo-ney dragon) e om way oni dekori olo bay rude kolor pa Nove yar in Jungwo e fai gro-shum bay klapika e jengun-agni.

Sertem yoshi nu plei "Lung trai kapti swa-ney kauda". Oo ya! Nu hev-te gro-gran Lung! Me spendite hampi tote dey fo zwe it aus karton-ney boxa e kolor-ney papir.

Wel, me bu hev foto de toy pleisa to garbar, bikos es ya mushkile tu bi kapa de Lung, tu trai kapti swa pa kauda e tu foti, olo pa same taim!

Kada kinda ya en-yao bi kapa de Lung, also oni lopi e krai ya mucho, e gro-mah-fobi Lung. Si me wud bi Lung, me wud en-fobi til sta buhao.

Pa fortuna, may nervas es pyu forte kem las de Lung. Also nu mog snova go a gunshamba fo zwo osobe han-ney tradision-ney rituale tambur.

Pa fin Maimun (to yar-simbol) dai a kada kinda para tradision-ney

Jungwo-ney biskwit do preshwosa. Ti bu janmog lekti na zuy syao "Jungwo-jenta" pregi ke Maimun selfa lekti, e joi gro al slu.

Afte toy festa me pasi ya pyu kem ora al ordini vila. Segun me, se signifi ke festa sukses!

Oni kontinu ba deskriba de lidepla-gramatika pa lingwa lidepla selfa. Pa sey ves, hay temi om inplas-kwo-worda. Oni ve kaulu farke tip de inplas-kwo-worda, fai explika om yusa de kada la, yoshi fai exempla fon ye-she texta.

Nam de texta es marken in skobas tuy afte exempla: Alisa — «Alisa-ney aventuras in Divalanda», Oskar — «Oskar e rose dama», Ulichanski — rakonta bay Yan Ulichanski, Isla — Isla do tresor (bufinen tradukta).

Inplas-kwo-worda

1. Personale inplas-kwo-worda

	un	pluri
1-ney persona (persona de shwoer)	me	nu
2-ney persona (persona de kunshwoer)		yu
3-ney persona (ausen-kunshwosa-persona)	ta lu, ela it	li

Personale inplas-kwo-worda bu shanji forma. It-ney funksion fa-klar dank a worda-ordina: hu-yuan fa-plasi pinchanem bifoo zwo-worda, kwo-yuan — afte it:

Ela lubi lu. (Hu lubi? — Ela lubi.)

Lu lubi ela. (Hu lubi? — Lu lubi.)

Me jan ke yu lubi me.

Same forma gei yusi kun konekti-worda:

Me dumi mucho om yu.

Ob yu dumi-te mucho om me?

Me bu yao go kun yu.

Konekti-worda "a" gei oftem yusi fo maini jen to gola de akta:

Dai a me sey kitaba, plis!

Me dai sey kitaba a ela.

Lu diki a nu luy nove bao.

me — inplas-worda fo un-ney persona, to es fo persona de shwoer selfa.

"Me bu samaji," Alisa shwo. (Alisa)

"Yu ve vidi me dar," Kota shwo e desapari. (Alisa)

Dina ve sinian om me pa aksham. (Alisa)

nu — inplas-worda fo un-ney persona (pluri). Mog signifi eni namba de wan inklusi-yen shwoer selfa.

"Aa, nu sal fa-amusi idyen!" Alisa dumi. "Me joi ke li begin fai enigma." (Alisa) (Temi om kelke wan inklusi-yen shwoer.)

"Oo, pardoni ba!" Alisa snova krai bikos seyves Maus-ney mao borsti, e ta sertem sta ya gro-ofensi-ney. "Nu bu ve toki om kota pyu, si yu preferi." (Alisa) (Temi sol om dwa wan: shwoer selfa e suy kunshwoer.)

She nu es sempre klok sit. (Alisa)

Fo spesifi, tal worda kom "ambi", "oli" mog fa-yusi.

Si Regina en-jan, oni ve dekapisi nu oli, es ver ya. (Alisa)

yu — universale inplas-worda fo dwa-ney persona.

Si treba emfasi ke oni adresi grupa, bu single jen, oni mog yusi sekwe kombina: *yu oli, yu ambi, yu tri*. Oni mog yoshi shwo yu un fo adresi un selekti-ney jen (in grupa).

"Oo, pardoni ba!" Alisa krai pa hasta al fobi ke ela he ofensi povre animal-ki. "Me he ga fogeti ke yu bu pri kotas."

(Alisa) (Temi sol om un kunshwoer.)

"Oo, yu Alisa to pumba!" ela jawabi a swa. (Alisa)
(Temi om un imajinen kunshwoer.)

Dina es nuy kotina. Ela es ya gro-hao maus-kapter!
Oo, magari yu mog vidi komo ela kapti faula! (Alisa) (Temi
om oli kel zai audi.)

En-sidi ba, yu oli, e audi me! (Alisa)

Inplas-worda "yu" mog yoshi fa-yusi al signifi eniwan.

Syao teryer do glan-she okos e, oo, tanto longe brun
kurlihar! E ta lopi-brangi kosas ke yu lansi, e ta sidi-pregi pa
bakpatas, e simile kosa, me bu remembi li oli... (Alisa)

ta — universale inplas-worda fo oli animi-ney kreatura
(to es jen o animal):

Alisa ek-kan kuker aika nokalmem fo samaji ob ta sal
obedi, bat kuker zai mangi muvi-mixi sup e semblem bu audi.
(Alisa)

"Sertem", Dodo shwo, gro-gaurawem. "Kwo yoshi ye
in yur posh?" ta kwesti al turni versu Alisa. (Alisa) (Temi om
fabula-ney animal.)

Ela dumi ke ta es lakey por ke ta porti livree; otrekas,
al kaulu sol suy fas, ela wud nami ta fish. (Alisa)

Iven Dukina chihi koyves; e bebi, ta nau chihi nau wuli
oltaim, ga sin pauza. (Alisa)

Inplas-worda "ta" mog fa-yusi inplas osobe inplas-worda
"lu" e "ela". Se es byen, por ke in koy nasionlingwa (pa
exampla, suomi e putunhua) ti korespondi "lu" e "ela" na
inplas-worda yok. Yoshi "ta" es hao-yusi-ke al ke bu es
muhim tu indiki-spesifi sexu:

Es sempre hao si jen jan kwo ta yao.

Bu ye "un, dwa, tri, los!", bat kadawan en-lopi wen ta

yao e stopi wen ta yao. (Alisa)

ela, lu — inplas-worda fo tri-ney persona. "Ela" maini
ginjen (gina, gela), "lu" — manjen (man, boy). Es byen tu yusi
sey inplas-wordas fo klarisa, osobem si in jumla ye yo inplas-
worda "ta".

Alisa trai imajini toy nopinchan jiva, bat to konfusi ela
tro, also ela shwo for... (Alisa)

Kota en-smaili al vidi Alisa. Semblem ta sta pa hao
muda, ela dumi; yedoh ta hev muy longe nakas e gro-menga
denta, also ela senti ke gai trati ta kun respeka. (Alisa) ("Ela"
maini Alisa, "ta" maini kota.)

Den ta posesi un fermer, yu samaji, kel shwo ke ta es ga
utile e valori menga mani! Lu shwo ke ta kili oli rata e ma...
(Alisa) ("Lu" maini fermer, "ta" maini doga.)

it — universale inplas-worda fo buanimi-ney kosa:

Un verem gran kukipot flai pas bebi-ney nos ga bli e
hampi mah it wek. (Alisa)

"Me bu vidi vino," ela remarki. "It ga yok." Marto-Tuza
shwo. (Alisa)

Lidepla-ney "it" bu fulem koinsidi kun inglisch-ney "it", bu
hev-yen signifa "this, that" (ke oni yusi al shwo om koy
situasion, eventa, halat). Also, den inglisch jumla "I know it"
signifi-she "I know that" gai tradukti bu kom "* Me jan it" bat
kom "Me jan to" oda "Me jan se". Yoshi, in lidepla oni bu
yusi "it" fo animal, ni fo bebi. Krome to, oni bu yusi "it" in
frasa do sta-yuan: kompari ba inglisch-ney "It is snowing", "It
is getting dark" e lidepla-ney "Zai snegi", "Fa-tume".

Wordas ambi e oli mog fa-yusi kun otre inplas-kwo-
worda (nu ambi, nu oli, yu ambi, yu oli, li ambi, li oli), kun
kwo-worda, oda pa selfa:

Alisa merki ke ambi lakey hev pudri-ney har kel kurli pa tote kapa. (Alisa)

Afte kan nichen it e pa ambi taraf de it e baken it, ela ek-dumi ke yoshi oni mog kan kwo es uuparen it. (Alisa)

Poy li ambi pokloni nisem, e ley harhalkas hampi intertangli. (Alisa)

Ela yo ek-kan sista-ney kitaba para ves, bat pictura e toka ambi yok. (Alisa)

Al arivi li vidi Rego e Regina do Kordia kel ambi zai sidi on tron. (Alisa)

"Es ya dashat-ney," ela grumbli a swa, "komo gro oli sey kreatura pri disputi." (Alisa)

"Pa fakta, me ga bu gwo jan ke kota janmog smaili."

"Oli janmog," Dukina shwo, "e maiste smaili hi." (Alisa)

"Bat me bu yao komuniki kun pagale jenta," Alisa remarki. — "Oo, yu sim bu mog eviti se," Kota shwo. "Nu oli es pagale hir." (Alisa)

"Wel, fon oli nojustika es ya zuy..." ta en-shwo bat stopi al ek-vidi Alisa kel zai stan kan li. Otre-las toshi turni swa, e li oli ek-pokloni gro. (Alisa)

Al ke li dwa en-go wek, Alisa audi ke Rego shwo kyetem a oli resti-she wan: "Yu oli es pardonen." (Alisa)

Worda *olo* fa-yusi zuy oftem pa selfa:

Olo sta hao.

Ela begin observi olo sirkum fo mah-pasi taim. (Alisa)

"Rakonti ba a ela om kausa e olo otre!" ta shwo a Grifon. (Alisa)

Ela sim en-sidi e kovri fas bay handas, al dumi ob

vaika koytaim olo ve snova eventi pa normale dao. (Alisa)

"Si es olo ke yu mog shwo, yu mog stopi," Rego kontinu. (Alisa)

*Inplas-worda *oni* gei yusi wen bu es muhim, hu hi fai akta:*

Pa fin Dodo shwo: "Oni shwo ke basar-kompeta es sarwem utile. Also kadawan hi jiti, e oli hi mus pai pris." (Alisa) (Temi om sarwem jan-ney kosa.)

Se kausi kelke shum e garbar: gran faulas shakwi ke li bu he pai senti gusta, e syao-las hev mushkila al gloti, also oni treba klapi li pa bey. (Alisa) (Koywan he klapi, bu es muhim hu.)

Sertem, wen oni chi kek, oni pinchanem resti do same sais. (Alisa)

"To bin ya mucho pyu hao pa dom," Alisa to povra dumi, "wo oni bu fa-gran e fa-syao oltaim, e wo maus e kunila bu komandi." (Alisa) (Temi om shwoer selfa, bat ta trai mah frasa suoni sarwem.)

Afte kan nichen it e pa ambi taraf de it e baken it, ela ek-dumi ke yoshi oni mog kan kwo es uuparen it. (Alisa)

"Nau shwo ba, Pet, kwo es it in winda?" — "Sertem, es bracha, yur mahantaa." — "Bracha ku, yu stupida? Ob oni gwo vidi tanto gran-la? It okupi ya tote winda!" (Alisa) (= Eniwan.)

*Inplas-worda *wan* gwansi sol jen:*

— E way treba ke me skribi a Boh?

— Yu wud senti swa meno sole.

— Meno sole kun wan kel bu existi ku? (Oskar)

Me bin un-ney Flint-ney bosmen, me es sole wan kel jan loko. (Isla)

Sekwem ye rega-kindaa: shi wan kel lai al salti-salti alegram. (Alisa)

"Ver, ver..." Grifon shwo al sospiri pa suy tur, e ambi wan tristem kovri fas bay patas. (Alisa)

It often gei yusi kun kwel-worda:

"Kada wan mus protekti swa selfa," shi-tri bao repliki e begin konti swa: un, dwa, tri, char, pet... (Ulichanski)

Al gani dwa-ney strofa Dukina swingi-swingi bebi uupar-nich gro-forem, e syao povre wan wuli tanto gro ke Alisa apena audi wordas. (Alisa)

2. Reflexive inplas-kwo-worda

swa — universale reflexive inplas-kwo-worda (fo oli persona):

Me mus go tayari swa fo plei kroket kun Regina.
(Alisa)

Nu somni longem, sonji longem, nu presi swa kontra mutu, nu rakonti a mutu ol swa-ney jiva. (Oskar)

Lu ahfi swa baken Alisa al shwo. (Alisa)

Sey dom es tanto gran ke ela bu osi blisifi til kusi-chi idyen de desne-handa-ney funga-pes e mah swa sirke dwa fut gao. (Alisa)

Oli may kamisa, sok, panta e pulova lansi swa inu bavul. (Ulichanski)

It mog gei yusi kun konekti-worda:

Se mah me sumi om swa selfa. (Oskar)

Ela sempre fai muy hao konsila a swa (obwol ela rarem sekwi li), e koytaim ela shatami swa til larmas.
(Alisa)

mutu — signifi mutuale akta:

Treba ke hir oni bu jan may yash, otrekas oni ve mah me wek e nu bu ve vidi mutu pyu. (Oskar)

Sol un truk bu fa-pai: tu kisi mutu al tachi lisan. (Oskar)
Katapila e Alisa kan mutu duran kelke taim al silensi.

(Alisa)

Me oftem audi kom mur de nuy dom sheiki por "Yo-ho-ho e un botela rom" al ke oli gasta gani kunem por morta-foba, e trai sobrekrai mutu al fai gro-magari om ke ta es santush. (Isla)

Mog gei yusi kun konekti-worda:

Nu bu returni pyu a to ke gwo bi, e a to ke me e ela gwo shwo a swa: reveli ya ke nu ambi sumi om mutu duran longtaim yo. (Oskar)

Tuy afte ke ela pai findi prave dao fo luli ta (kel es tu torsa ta inu noda-si e gro-teni suy desne aur e lefte peda bli mutu fo preventi detorsa), ela porti ta aus dom. (Alisa)

Oni mog bumerkibilem darbi gamba de mutu, pushi mutu e diki lisan a mutu, e mata neva jan hu he begin. (Ulichanski)

selfa — gei yusi kun otre (inplas-)kwo worda fo spesifi ke temi om sey hi wan o kosa, bu om otre:

Me he zwo regina aus Vikinka e palas aus shamba. E me selfa bu es yo shamba-roba, me es ya mantela de rega.
(Ulichanski)

"Nau, me warni yu zuy honestem," Regina krai al tompi gro pa arda, "oda yu selfa fa-wek oda yur kapa fa-wek, pyu kway kem tuy!" (Alisa)

"Kwo es se?" mata repeti. Bat boys selfa bu samaji nixa.
(Ulichanski)

Li kasami ke li ga bu yao-te juli me, ke li selfa sinserem kredi-te in exista de Opa Frosta, e ke nau li fa-triste ya por en-jan ke pa veritaa ta yok. (Oskar)

Kun konekti-worda "pa" signifi "sin helpa":

Ob yu mog zwo se pa selfa? (=Ob yu mog zwo se sin ke oni

helpi yu?)

Al dumi ke me bu ve vidi Rose mama, me en-samaji se olo, e larmas fa-liti pa selfa al jal wangas. (Oskar)

In beybao toshi ye olo ke jen nidi al majbur duyfu pa selfa. (Ulichanski)

Worda **SAMA** signifi egale kosa kom yus shwo-ne:

Hao nove yar! — Sama a yu!

"Me sol afsosi lusi to ke me koni." — "Sama she me, Oskar." (Oskar)

Shayad yu ve yao probi fai sama pa koy hima-dey, also me sal rakonti kwo Dodo zwo. (Alisa)

Wel, yu yoshi wud mog ya shwo ke "me vidi to ke me chi" es sama kom "me chi to ke me vidi"! (Alisa)

3. Indiki-inplas-kwo-worda

se — maini koysa (kosa, persona, fakta, eventa) kel es aika blise in plasa o taim (komparen kun "to"):

— Oni bu darfi fai kreta-ney shma-rasma on dwar.

Gela ek-kan me kun reprosha.

— Se bu es shma-rasma. Se es kaval-ki. (Ulichanski)

"Ga non," Alisa shwo, "me ga bu dumi ke se es pitival." (Alisa)

"Aa! Se expliki olo!" Shapnik shwo. (Alisa)

Ver, ver, sertem. Den se hi me selfa yus yao-te shwo. (Alisa)

to — komparen kun "se", maini koysa kel es pyu dale:

Se es auto, e to es avion.

— Way li jivi pa kwan-diba?

Somnimaus snova dumi duran kelke minuta, poy shwo:

— *To es melasa-kwan. (Alisa)*

"Ver, to es ya kausa," Shapnik sospiri. "Oltaim es chay-taim, also taim fo woshi bartan yok." (Alisa)

Yu zai dumi om koysa, may kare, e por to yu fogeti toki. (Alisa)

In frasa do sta-yuan kun "bi/es/bin" "se" e "to" mog bi wek:

"Yu bu jan mucho," Dukina shwo. "Es ya fakti." (Alisa)

Wen rega lwo, es sempre surprisa. (Ulichanski)

Mata pri wen oli kinda es bli, e ela shwo oltaim: "Es ya tanto hao tu sidi pa hunta pa un tabla!" (Ulichanski)

"Es ya drole kloka!" ela remarki. "It indiki dey de mes e bu indiki kwel klok es!" (Alisa)

Expressa:

to es :

Me he pai shok al vidi yur statua, to es al vidi stasa pa kel yu zai bi. (Oskar) (=me maini, to signifi)

to ke :

Me fa-astoni por to ke ela shwo. (Ulichanski) (= Me fa-astoni po ti ela shwo na kosa.)

Segun to ke me vidi, yu toshi resti in dom, bu ver? (Ulichanski)

Tia Emma yao-te mah-joi yu. Shayad ela respekti saje regula: lo yu-ney es sol to ke yu doni. (Ulichanski)

Yoshi pyu interes-ney es to ke in sey landa ye oli char seson pa same taim. (Ulichanski)

"Me ga bu nidi yur mani," me shwo, "pyu hao yu pagi to ke yu debi a may patra." (Isla)

*Vesna es ya gro-hao kosa! Es ya taim wen ol
natura rijivi.*

*Hay nu oli ko-senti vesna e hay nu oli kipi sey
misteriose joisi-she menta-stasa!*

Vesna lai!

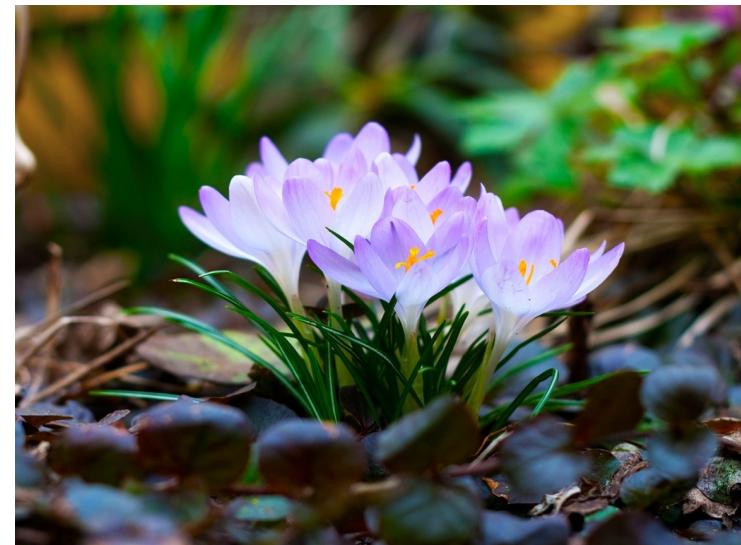
Surya brili in blu skay,
faula gani kadalok.

Vesna lai, ya, vesna lai!
Hima yok - e griva toshi yok!

Al balbata de ruchey
kordia en-jagi, lai vigor.
Inen flori yarke mey,
flori mey bay jamile flor.

Gro-priat' es surya-ray,
it garmisi wanga may.
Feng do vesna librem fuki-flai.
Hay it pley kun har, ya, hay!

Pi ba aira: vino es!
Lao hima, go ba dalem wek!
Vesna lai, e pa novves
jiva hao es.

Si es haishi mushkile fo yu tu lekti gran texta pa lidepla, hir yu mog lekti dwa syao fasile yuma-rakonta.

In sey dwa texta oli zwo-worda es marken rude e oli kwo-worda marken blu.

«Simple texta» es originalem bay L.A.Hill, pictura bay Anna Veltfort

Don safari pa landa, e undey **ta lai** a un **hotel** in un **syao urba**. Dar **oni servi deyfan** fon klok shi-dwa e haf til klok un e haf. **Ta promeni longem**, poy **vidi** un **yungo** pa **gata**, **shwo** a **ta**:

"**Skusi** ba, ob **yu** mog **shwo** kwel klok **es?**"

Yungo kan an **swa-ney** handakloka, jawabi: "Es klok shi-dwa."

Don bu joi al audi se, shwo: "Ob bu **es** pyu **tarde?**" **Ta fai hunga, ta yao chi deyfan.**

"Non," **yungo** **shwo**. "In **nuy** **urba** neva **es** pyu **tarde** kem klok shi-dwa."

Don fa-astoni, shwo:
"**Es interes-ney**. Kwo **yu maini?**"

"Wel," **yungo** **jawabi**, "kadaves afte ke **es** klok shi-dwa, **nu** snova **begin** fon **beginsa**: klok un, klok dwa..."

Simple texta

Ta weiti in **weitishamba** she **doktor Martin**, kun **otre** **pasientas** tuhun, poy **nana** **shwo** a **ta**:

"**Nau** **yu** **mog** **zin.**"

Sinior Klark **hasti** **zin** **doktor-Martin-ney** **ofis**, e **doktor** **shwo**:

"**En-sidi** **ba**, **sinior Klark**. Komo **me** **mog** **helpi** **yu?**"

"**Oo**, **doktor**," **sinior Klark** **shwo**, "**es** **dashat-ney**. **Me** **bu** **mog** **remembi** **nixa** fo **pyu** **kem** **haf-minuta**, e **por** **se** **may** **guns** **fa-gro-mushkile**. **Kwo** **zwo?** **Ob** **yu** **mog** **helpi** **me?**"

Doktor **shwo**:

"**Wen** **se** **begin-te**, **sinior Klark?**"

"**Wen** **begin-te** **kwo?**" **sinior Klark** **kwesti**.

Sinior Klark **gun** in **ofis** e **zwo** **mucho** **muhim** e **mushkile** **guns**, bat poy **ta** **begin** **fogeti** **olo**, e por **se** **luy** **guns** **fa-mushkile**.

Undey **ta** **shwo** a swa:
"**Me** **sal** **go** **visit**i **doktor** **Martin** **fo** **toki** **om** **se.**"

Jenia to autor de komiksa, ela he lerni lidepla duran haf-yar yo, kun swa-ney mata Svetlana tuhun. Kwadrakin es pleika sin kel nul leson he eventi!

